

Karolina Babuchowska¹

Wiesława Lizińska²

Anna Opryszczko³

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

PRZYSZŁOŚĆ ZAWODOWA STUDENTÓW KIERUNKÓW ROLNICZYCH W WYBRANYCH KRAJACH UE

PROFESSIONAL PROSPECTS OF AGRICULTURAL STUDIES GRADUATES IN SELECTED EU COUNTRIES

Synopsis. Współcześnie szanse znalezienia pracy zależą w dużej mierze od poziomu wykształcenia, rodzaju ukończonego kierunku, standardu uczelni, a nawet kraju realizacji studiów. Wyższe umiejętności i odpowiednie wykształcenie sprzyjają postawom innowacyjnym, wspierają i kształtują przedsiębiorczość oraz umiejętność elastycznego dostosowania do zmieniających się warunków. Pomimo, że rolnictwo nie jest najpopularniejszym kierunkiem studiów to ponad 90% badanych młodych Europejczyków zamierzało poszukiwać pracy w wyuczonym zawodzie. Trzy czwarte studentów było zdecydowanych pozostać i pracować w ojczyźnie. Materiał przygotowano w oparciu o badania ankietowe przeprowadzone wśród studentów kierunków rolniczych w Hiszpanii, Niemczech, Włoszech i Polsce.

Słowa kluczowe: umiejętności, zatrudnienie, zawód

Wstęp

We wszystkich rozwiniętych krajach świata, problem funkcjonowania wsi i rolnictwa jest ważnym elementem polityki państwa. Szansą ich rozwoju może być młode pokolenie, studiujące m.in. na kierunkach rolniczych. Dobrze wykształceni, młodzi rolnicy, umiejętnie pokierowani, dzięki swej wiedzy, sprawności i chęci do pracy oraz rozwoju, mają szanse zmienić obecny niekorzystny, istniejący w tym dziale gospodarki, stan.

Współcześnie szkoły i kierunki rolnicze nie są już tak bardzo popularne jak jeszcze kilkadziesiąt czy nawet kilkanaście lat temu. Państwo również zaniedbuje kształcenie rolnicze przede wszystkim ze względu na jego niską rentowność. Jednak wiele młodych ludzi wciąż uczestniczy w tym kształceniu, upatrując w nim własną przyszłość zawodową. Sytuacja na rynku pracy w Polsce nie jest korzystna, a przy obecnym poziomie produkcji w rolnictwie w skali kraju istnieje konieczność przekwalifikowania ponad 3 mln osób, które aktualnie znajdują w nim zatrudnienie. Faktem jest także, że liczba zatrudnionych bezpośrednio w rolnictwie systematycznie maleje i w wyniku przemian będzie najprawdopodobniej jeszcze mniejsza.

¹ Dr, email: karolnat@poczta.onet.pl.

² Dr

³ Mgr

Współcześnie szanse znalezienia pracy zależą w dużej mierze od poziomu wykształcenia, rodzaju ukończonego kierunku, standardu uczelni, a nawet kraju realizacji studiów. Jednak w sytuacji, tak dużej ilości szkół rolniczych i studentów tych kierunków oraz zbyt dużego zatrudnienia w rolnictwie, istnieje zagrożenie pojawienia się rzeszy wykwalifikowanych bezrobotnych.

Perspektywy zatrudnienia w rolnictwie

Zdaniem Wawrzyniaka [2001] wykształcenie jest kategorią, która obrazuje poziom przygotowania danej grupy do wykonywania zawodu. Poprzez wykształcenie ludzie zdobywają zasób określonej wiedzy, umiejętności i sprawności umożliwiające im poznanie otaczającego świata i wykonywanie określonego zawodu.

W Polsce rolnicy stosunkowo późno wkroczyli na ścieżkę edukacyjną, nastąpiło to dopiero w XIX w., kiedy zaczęto zakładać pierwsze szkoły rolnicze i przeprowadzać szkolenia o charakterze specjalistycznym. Współcześnie jednak w społeczeństwie wiejskim nadal istnieją pokłady tradycjonalizmu i przekonanie, że zawód rolnika można wykonywać bez odpowiednich formalnych kwalifikacji.

Kategoria wykształcenia odgrywa decydującą rolę przy rozpatrywaniu potrzeb oświatowych ludności rolniczej. Wysoki poziom wykształcenia rolników ma o wiele szersze reperkusje społeczno-gospodarcze. Niskie kwalifikacje rolników utrudniają korzystanie z najnowszych technologii i postępu biologicznego, zmniejszają zdolności adaptacyjne i szanse skorzystania ze środków pomocowych skierowanych na wspieranie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich.

Państwa zachodnioeuropejskie przywiązują dużą wagę do kwalifikacji i wykształcenia ludności pracującej w rolnictwie. Nie tylko Polska ma określone problemy z tym związane. We Włoszech ponad 10% rolników nie posiada żadnych kwalifikacji, a ponad 60% posiada tylko najniższy stopień wykształcenia [Kobyłecki 2003]. Na wsi potrzebne są zarówno kształcenie ogólne, jak też rolnicze. Wielką i niewykorzystaną dotychczas szansę stanowi kształcenie w zawodach „zapomnianych”, tradycyjnie związanych z wsią. Można tu wymienić np. zawody związane z obróbką drewna, wykorzystaniem wikliny, surowców lokalnych (głina, kamień, słoma). Należy, bowiem oczekiwać nawrotu zainteresowania ludności pozarolniczej „naturą”. Wydaje się nawet, że należałoby tę metodę wzmocnić odpowiednią promocją zarówno w kraju, jak i za granicą. Wszelkimi sposobami winno się również wspierać lokalizowanie na wsi inwestycji „czystych” ekologicznie [Klepacki 2001].

Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej wsi i rolnictwa wskazuje, że tylko pewna część młodzieży wiejskiej, wchodzącej na rynek pracy, znajdzie zatrudnienie w gospodarstwach rolnych, część natomiast po skończeniu szkoły będzie musiała łączyć pracę w gospodarstwie rolnym z poszukiwaniem alternatywnych źródeł dochodu, często poza rolnictwem. Jeszcze inna będzie musiała podjąć pracę w zawodach innych niż rolnictwo. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że dopóki polska młodzież nie będzie miała odpowiedniego wykształcenia i kwalifikacji nie wygra konkurencji z lepiej wykształconą młodzieżą z krajów zachodnich. Przeobrażenia polskiej wsi i rolnictwa w kierunku gospodarki rynkowej, otwarcie gospodarki na wymianę zagraniczną i integracja z UE, wymagają przygotowania kadr do pracy w rolnictwie nowoczesnym, lepiej przygotowanych, zarówno w sferze umiejętności, jak i osobowości, do pracy zawodowej i życia w społeczeństwie otwartym [Kobyłecki 2003].

Wyższe umiejętności i odpowiednie wykształcenie sprzyjają postawom innowacyjnym, wspierającym i kształtującym przedsiębiorczość i umiejętność elastycznego dostosowania do zmieniających się warunków, zwiększają również możliwości wyboru własnej drogi rozwoju. Dlatego, zdaniem wielu autorów, należy podejmować działania na rzecz coraz lepszego przygotowania społeczności wiejskiej do kreatywnego podejścia do spraw rolnictwa i życia na obszarach wiejskich. Tereny wiejskie mogą być atrakcyjnym miejscem życia i pracy, jednak konieczne jest podjęcie działań służących nie tylko poprawie stanu dróg, telefonizacji czy warunków rozwoju przedsiębiorczości na wsi, ale także rozwojowi infrastruktury społecznej, pozwalającej na porównywalny z ośrodkami miejskimi dostęp do edukacji szkolnej, wszelkich innych form dokształcania, usług telekomunikacyjnych czy informatycznych [Chyłek 2004, s. 22].

Cel opracowania i metody badawcze

Celem opracowania było zaprezentowanie opinii młodych Europejczyków na temat ich przyszłości zawodowej. Szczególną uwagę zwrócono na następujące aspekty:

- stopień, w jakim zdobyte umiejętności i wiedza pomagają w znalezieniu pracy,
- możliwości znalezienia pracy w wyuczonym zawodzie,
- sposoby wyboru miejsca pracy.

Aby uzyskać informacje na temat zaprezentowanych zagadnień przeprowadzono badania wśród studentów kierunków rolniczych w czterech europejskich krajach: Hiszpanii, Niemczech, Włoszech i Polsce. W każdym z wybranych krajów przy pomocy kwestionariusza ankiety zbadano 30 studentów z ostatniego roku studiów.

Przeprowadzającym badanie w każdym z krajów był student z Polski w zbliżonym wieku do wieku badanych (średni wiek badanych to 23 lata). W związku z tym można przypuszczać, że odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety są szczerze i zgodne z prawdą, pozbawione presji obecności nauczyciela. Ogółem badaniem objęto 120 osób o różnej płci (56 kobiet i 64 mężczyzn).

Wyniki badań i ich omówienie

W opiniach społeczeństwa zauważyć można tendencje do uznawania kształcenia na kierunku rolniczym za typowo męskie. Z badań wynika jednak inaczej, ponad 46% respondentów stanowiły kobiety. W przypadku osób z Niemiec stanowiły nawet większość. Wskazywało to na popularność kształcenia w zakresie rolnictwa wśród kobiet, które upatrywały w tej dziedzinie szansę zatrudnienia w przyszłości.

Rolniczy kierunek studiów z reguły jest również kojarzony z dziećmi rolników, które kształcą się, aby w przyszłości zastąpić rodziców w prowadzeniu gospodarstwa. Z zasady ma on stanowić szansę na wykształcenie wykwalifikowanych specjalistów, często rolników, którzy wykorzystają swoją wiedzę w prowadzeniu własnego, nowoczesnego gospodarstwa rolnego, bądź staną się fachowcami w tej dziedzinie służącymi pomocą i radą innym zainteresowanym rolnictwem i prowadzeniem gospodarstwa rolnego. W trakcie badania dokonano analizy miejsca zamieszkania studentów, z której wynikało, że jedynie ok. 28% respondentów mieszkało na wsi, pozostali byli natomiast mieszkańcami miast.

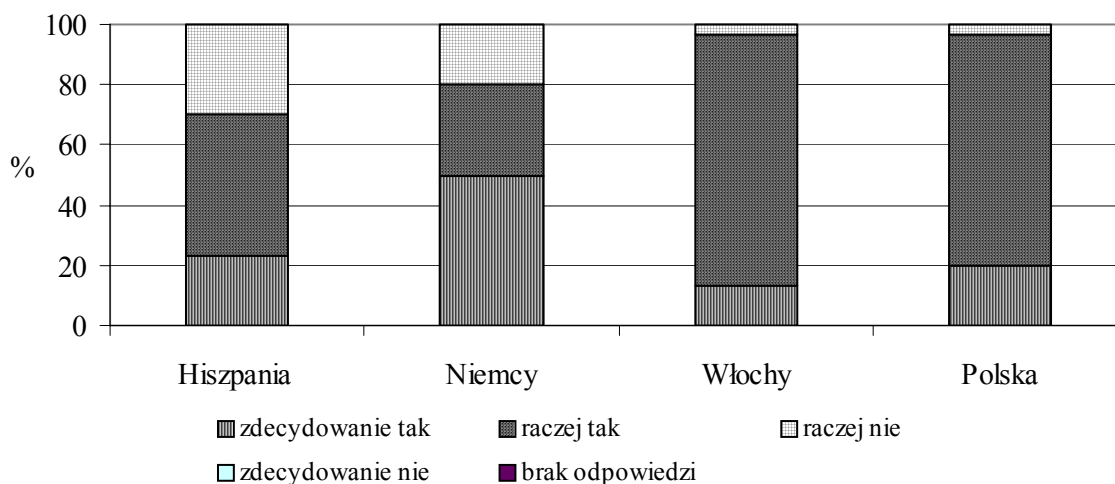
Decyzja o podjęciu studiów na uczelni wyższej w perspektywie czasu miała przynieść poprawę statusu społecznego, stabilizację materialną i poczucie spełnienia. Jak wykazała analiza podejmując taką decyzję można kierować się różnymi motywami, można też oczekiwać różnych skutków. Wartościowe było zatem poddanie badaniu opinii i wyobrażeń studentów na temat przewidywanej przez nich przyszłości zawodowej, tego czy mają zamiar pracować w zawodzie, którego byli nauczani przez kilka lat.

Decyzja o wyborze kierunku studiów jest na pewno jedną z najważniejszych decyzji w życiu młodego człowieka. W ten sposób decyduje on czym będzie zajmował się w przyszłości. Wybór kierunku studiów jest tak ważny, ponieważ w dużej mierze to od niego zależy możliwość znalezienia pracy po zakończeniu studiów. W przypadku Polski renowa ukończonej uczelni, popularność kierunku i zapotrzebowanie na określonego typu kadrę są tym bardziej istotne. Polska boryka się z problemem dużego bezrobocia również wśród absolwentów uczelni wyższych. W związku z tym konkurencja na rynku pracy jest tak duża, że pracodawcy mogą pozwolić sobie na wybór najlepiej wykształconych pracowników.

Istotne były w związku z powyższym opinie studentów, będących na ostatnim roku studiów i rozpoczynających swoją karierę zawodową, na temat słuszności podjętej przez nich przed kilkoma laty decyzji o wyborze kierunku studiów (rys. 1).

Polscy i włoscy studenci niemal w 100% byli zdania, że wybrany przez nich kierunek rolniczy i zdobyta w ten sposób wiedza i umiejętności pomogą im znaleźć w niedalekiej przyszłości pracę. Mniej pewności, co do tego wykazywali hiszpańscy i niemieccy ankietowani. Prawie ¼ Hiszpanów twierdziła, że nie ma takiego poczucia. Natomiast pomimo tego, że 20% studentów z Niemiec uważało, że zdobyta wiedza i umiejętności raczej nie pomogą im w znalezieniu pracy, to największa grupa niemieckich studentów tj. 50% zdecydowanie twierdziła, że jednak pomogą im znaleźć pracę. Zauważalny sceptycyzm miał związek z faktem, że hiszpańscy i niemieccy studenci niezbyt wysoko oceniali zarówno wyposażenie uczelni, jak i jej jakość, natomiast respondenci z Włoch i z Polski byli bardziej zadowoleni ze swojego wyboru i wyposażenia uczelni.

Niespełna 86% ogółu ankietowanych twierdziła, że wybrany przez nich kierunek studiów dobrze przygotowuje do zawodu, jaki mogą wykonywać w przyszłości. Jednak już o 13,5% mniej osób było przekonanych, że zdobyte w toku studiów umiejętności i wiedza pomogą im w przyszłości znaleźć pracę.

Rysunek 1. Przydatności zdobytych umiejętności i wiedzy w znalezieniu pracy

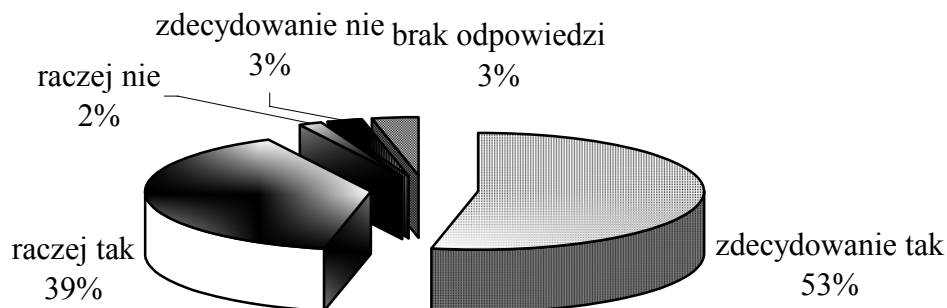
Figure 1. Usefulness of professional skills and knowledge in work finding

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Source: own study.

W związku z opiniami studentów na temat stopnia przygotowania do wykonywania zawodu w trakcie procesu nauczania na wybranym przez siebie kierunku oraz stopnia, w jakim zdobyta wiedza i umiejętności przyczynią się do znalezienia zatrudnienia, ciekawym

problemem był zamiar poszukiwania przez respondentów zatrudnienia w zawodzie nauczanym w toku studiów.

Rysunek 2. Zamiar poszukiwania przez studentów zatrudnienia w wyuczonym zawodzie

Figure 2. Intention of seeking employment in the acquired profession among the researched students

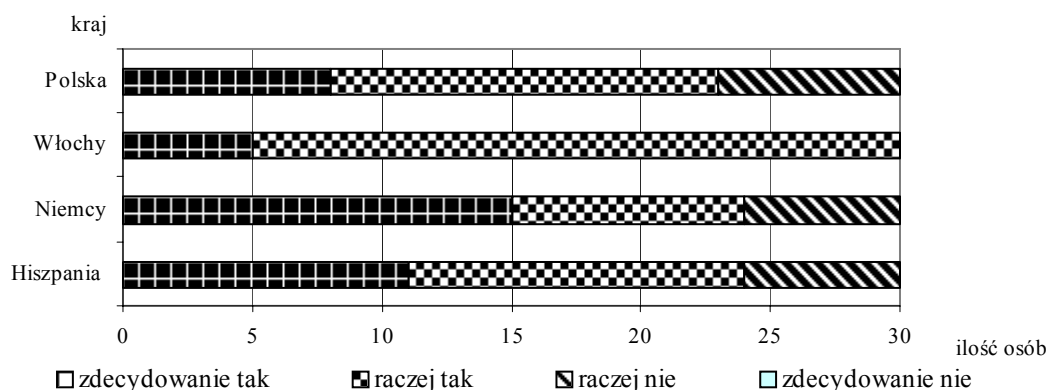
Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Source: own study.

Jak wynika z danych zaprezentowanych na rysunku 2 pierwszym krokiem ankietowanych po zakończeniu studiów będzie poszukiwanie pracy w wyuczonym zawodzie. Jedynie ok. 4% ogółu respondentów było zdecydowanych poszukiwać pracy w innym charakterze. Wśród studentów byli również tacy, którzy pomimo tego, że w niedługim czasie kończyli edukację na uczelni wyższej, nie potrafili określić zawodu i rodzaju pracy, jaką chcieliby wykonywać w przyszłości.

Pomimo tego, że kierunek rolniczy nie należy do typowo kobiecych, zainteresowanie nim kobiet jest duże, wskazywały na to wyniki przeprowadzonych badań. Kobiety częściej były gotowe poszukiwać pracy w wyuczonym zawodzie i były bardziej ku temu zdeterminowane. Spośród objętych badaniem kobiet jedynie ok. 7% Włosek nie zamierzało poszukiwać pracy w zawodzie zgodnym z kierunkiem studiów. Dużą grupę, zarówno mężczyzn jak i kobiet, wśród włoskich studentów stanowili również ci, którzy nie potrafili jasno sprecyzować swoich planów.

Zdecydowana większość badanych zamierzała poszukiwać pracy w zawodzie zgodnym z kierunkiem studiów. Ich opinie na temat możliwości znalezienia zatrudnienia w branży rolniczej były różne (rys. 3).

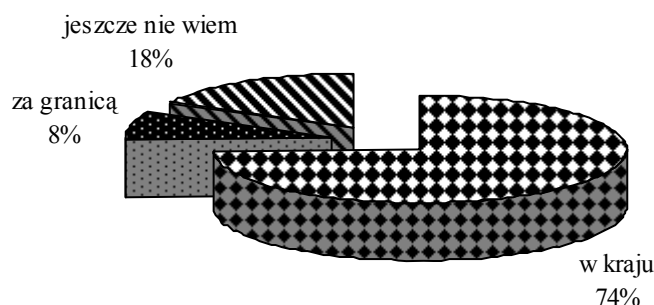
Rysunek 3. Możliwość znalezienia pracy w wyuczonym zawodzie w kraju zamieszkania
 Figure 3. Possibility of finding work in the acquired profession in the country of residence

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Source: own study.

Studenci włoscy w 100% byli przekonani, mniej lub bardziej, że w swoim państwie są w stanie znaleźć pracę w rolnictwie. Studenci z pozostałych krajów nie wykazywali, co do tego pewności. W przypadku polskich respondentów ok. 33% było świadomym istniejących problemów w znalezieniu pracy. Tego zdania było również 20% Hiszpanów i Niemców, przy czym, aż 50% niemieckich studentów było pewnych możliwości zatrudnienia w branży rolniczej.

Studenci w wypowiedziach wskazywali dodatkowo różnego rodzaju sposoby znalezienia pracy w zawodzie w ich kraju. Wśród nich pojawiły się m.in. dobra znajomość konkurencji w postaci innych kandydatów (takiej odpowiedzi udzielali głównie studenci niemieccy), dobre planowanie, skuteczne i szeroko zakrojone poszukiwanie oraz protekcja, na które wskazywali hiszpańscy studenci. W przypadku Polski studenci dostrzegali możliwość zatrudnienia w instytucjach państwowych takich jak ODR-y czy ARiMR.

Rysunek 4. Miejsce pracy po ukończeniu studiów

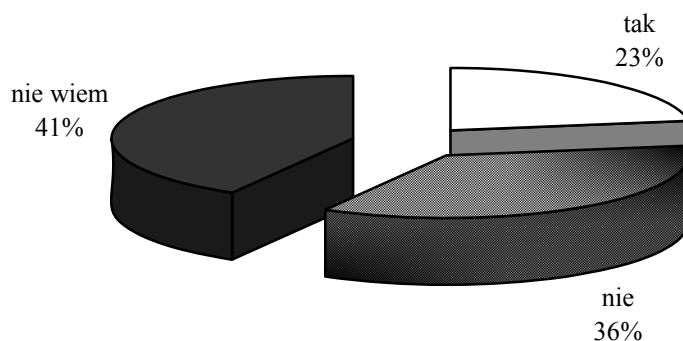
Figure 4. Workplace after completion of studies

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Source: own study.

Ankietowani wypowiedzieli się również na temat miejsca, w którym chcieliby podjąć pracę w przyszłości (rys. 4). Większość spośród badanych (89 osób) wiązała swoją przyszłość z pracą w kraju zamieszkania. Jednak, aż 21 osób ze 120 ogółu badanych jeszcze nie zastanawiała się nad miejscem przyszłego zatrudnienia. Jedynie 10 ankietowanych zdecydowałaby się po ukończeniu studiów na poszukiwanie pracy za granicą. Na taką formę zatrudnienia liczyło najwięcej studentów z Włoch i to zarówno zamieszkałych w mieście, jak i na wsi. Również kilkoro studentów z Hiszpanii mieszkających na wsi zamierzało poszukiwać pracy za granicą. W pozostałych przypadkach wszyscy mieszkający na wsi planowali pozostanie w kraju i tu poszukiwanie pracy. Wśród osób, które nie były w tej kwestii zdecydowane większość pochodziła z miasta.

Niechęć studentów zamieszkałych na wsi, głównie w przypadku Polski i Niemiec, względem wyjazdów za granicę w poszukiwaniu pracy najczęściej była związana z przywiązaniem do ziemi. Argumentami za wyjazdem za granicę były głównie możliwości uzyskania wyższych niż w kraju zamieszkania zarobków oraz chęć poznania innych kultur. W przypadku ankietowanych zamierzających wyjechać za granicę, zakładany był powrót do kraju ojczystego po zrealizowaniu zakładanego celu. Przeprowadzona analiza wskazywała na tendencję wśród badanej młodzieży do wiązania swojej przyszłości z pracą w kraju zamieszkania, bez względu na kraj pochodzenia. Ankietowani cenili walory ojczyzny i pomimo możliwości swobodnego poruszania się po innych krajach UE i podejmowania w nich legalnego zatrudnienia, decydowali się na pozostanie w kraju. Polscy studenci, w niewielkiej liczbie deklarowali chęć wyjazdu za granicę i to wyłącznie w celach zarobkowych.

Rysunek 5. Opinie studentów na temat prowadzenia przez ich państwo polityki sprzyjającej zatrudnieniu młodych ludzi

Figure 5. Students' opinions about their countries policies as favourable to youth employment

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Source: own study.

Istotne były opinie respondentów na temat prowadzonej w ich kraju polityki zatrudnienia (rys. 5). Większość badanych studentów nie była w stanie powiedzieć czy ich państwo prowadzi bądź nie politykę sprzyjającą zatrudnieniu młodych ludzi. Dużą grupę (43 osoby) stanowili również ankietowani, którzy byli zdania, że ich państwo nie prowadzi takiej polityki. Najwięcej wątpliwości zarówno w sferze wyboru miejsca przyszłego zatrudnienia, jak i w kwestii, czy państwo prowadzi politykę sprzyjającą zatrudnianiu młodych ludzi mieli włoscy studenci, ponad 48% biorąc pod uwagę oba zagadnienia. Włosi najchętniej ze wszystkich ankietowanych zdecydowaliby się także na wyjazd do pracy za granicę.

Duże wątpliwości względem słuszności prowadzonej przez państwo polityki zatrudnienia wykazywali także studenci hiszpańscy (ponad 43%) i niemieccy (ponad 33%). Pomimo tego, że żaden z badanych niemieckich respondentów nie zamierzał podjąć pracy za granicą, a ok. 23% było niezdecydowanych, to zdaniem 40%, rząd niemiecki nie prowadzi polityki sprzyjającej zatrudnieniu młodych ludzi. Dodatkowo swoje negatywne opinie argumentowali zbytnią centralizacją, nadto rozbudowaną biurokracją, krótkofalowym, nie przyszłościowym myśleniem oraz zbyt niskimi wydatkami na szkolnictwo.

Z kolei większość polskich studentów również zamierzała pozostać w kraju i tu poszukiwać pracy. Aż 70% ankietowanych twierdziło, że w Polsce nie prowadzi się polityki zatrudnienia, która sprzyjałaby młodym ludziom, często absolwentom poszukującym pracy. Powyższa analiza wyników nie potwierdza pojawiających się współcześnie w Polsce obaw względem szeroko zakrojonych wyjazdów młodych, wykształconych ludzi do pracy za granicę. Pomimo niesprzyjającej polityki państwa i konkurencji na rynku pracy młodzi Polacy decydują się na pozostanie w kraju.

Podsumowanie i wnioski

Rolnictwo badanych krajów cechuje duża różnorodność, odmiennie przedstawiają się także systemy edukacji obowiązujące w poszczególnych krajach. System szkolny i poziom wykształcenia ludności w danym kraju stanowi również dobre odzwierciedlenie poziomu rozwoju kraju oraz istniejących różnic w dostępie do podstawowych dóbr materialnych i kulturalnych. Polska na tle innych krajów Europy Zachodniej, mimo znacznego wzrostu liczby studentów, wciąż należy do krajów gdzie ludność wiejska jest słabo wykształcona, a powszechnym zjawiskiem jest dyskryminacja młodzieży pochodzącej ze wsi w różnych dziedzinach życia.

Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Pomimo krytyki wyposażenia uczelni i stopnia, w jakim zdobyte w toku studiów umiejętności przyczyniają się do znalezienia w przyszłości pracy, aż 92,5% respondentów miało zamiar poszukiwać pracy w zawodzie wyuczonym, a ok. 74% zamierzało pozostać i pracować w kraju.
2. Niemal wszyscy studenci z Polski i Włoch byli zdania, że uczelnia dobrze przygotowuje ich do wykonywania zawodu, a wybrany przez nich kierunek rolniczy i zdobyta w ten sposób wiedza i umiejętności pomogą im znaleźć w niedalekiej przyszłości pracę. Pozostali ankietowani z Hiszpanii i Niemiec byli mniej przekonani do tego stwierdzenia (prawie ¼ Hiszpanów twierdziła, że nie ma takiego poczucia). Biorąc pod uwagę politykę państwa sprzyjającą zatrudnieniu młodych ludzi ok. 42% ogółu ankietowanych nie potrafiło ocenić czy ich państwo prowadzi taką politykę. Duże grono badanych studentów wskazywało również na niesprzyjającą zatrudnianiu młodych ludzi politykę w ich państwie, szczególnie studenci z Polski (aż 70%) i Niemiec (40%).
3. Bez względu na długość członkostwa w UE, opinie na temat rolnictwa w swoim kraju, realizowaną bądź nie przez państwo politykę sprzyjającą zatrudnianiu młodych ludzi, czy ocenę wyposażenia uczelni i przydatności wiedzy i umiejętności nabytych w trakcie studiów, studenci zamierzają poszukiwać pracy w wyuczonym zawodzie. Również świadomość ryzyka, z jakim wiąże się praca w rolnictwie i braku jego konkurencyjności, na co wskazywali niektórzy studenci, nie wpływała na zmianę decyzji studentów względem podejmowania starań poszukiwania pracy w zawodzie.

Literatura

- Chyłek E. (2004): Uwarunkowania procesu modernizacji rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce. Monografie i rozprawy naukowe, Wydawnictwo Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa, Puławy.
- Klepaczki B. (2001): Warunki i szanse rozwoju polskiej wsi. [W:] Przyszłość wsi polskiej. Wizje, strategie, koncepcje. Red. L. Kolarska-Bobińska, A. Rosner, J. Wilkin, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Kobyłecki J. (2003): Procesy transformacji w polskim rolnictwie a inwestycje w kapitał ludzki. Rozprawa naukowa nr 73, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce.
- Wawrzyniak B. (2001): Luka edukacyjna barierą procesu integracji polskiej wsi i rolnictwa z Unią Europejską. *Wieś i rolnictwo* 3.

Abstract. Today, chances of finding employment depend on the level of education, the subject(s) studied, the perceived quality of the college, and even on the country of the studies realization. The West-European countries generally require professional qualifications and education for the population working in agriculture. Higher skills and a suitable education favour the innovative attitudes among people. They support and shape the entrepreneurship and flexible adaptation to changing conditions. They also enlarge the range of career choices. The aim of the paper was presenting the opinion of young Europeans about their professional future. Material was prepared basing on a survey of students of agricultural faculties in four European countries: Spain, Germany, Italy and Poland. In spite of the fact that agriculture is not the most popular course of studies, over 90% of respondents planned to obtain work in their acquired profession. Similarly, 74% of the students intended to live and work in their motherland.

Key words: skills, employment, professional career.